

УДК 378 [658,612:001]

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.35>**О. О. Колмикова**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Дунайського інституту

Національного університету «Одеська морська академія»

ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ ТОРГІВЕЛЬНОГО ФЛОТУ

Статтю присвячено виявленню основних труднощів, з якими стикаються викладачі в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням у морських академіях. Проаналізовано останні дослідження та виокремлено основні проблеми, які цікавлять науковців у сфері методики викладання (формування нової системи оцінювання вмінь, знань та навичок майбутніх офіцерів торговельного флоту, вдосконалення методів викладання англійської мови за професійним спрямуванням в морських учбових закладах, пошук найкращих підходів щодо викладання та вивчення вищезазначеної дисципліни).

Метою дослідження є окреслення причин труднощів, що виникають у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням, та пошук ефективних шляхів їх подолання. Аналізуються два підходи до викладання морської англійської мови – лінгвістичний та комунікативний. Підкреслюється, що лінгвістичний підхід досі популярний в країнах пострадянського простору, проте комунікативний – більш притаманний для країн західної Європи та США. Зазначається, що обидва підходи мають недоліки та переваги, але найбільш ефективним буде їх комбінування залежно від видів роботи на занятті (комунікативний підхід краще використовувати для розвитку діалогічного, а лінгвістичний – монологічного мовлення).

В процесі дослідження було виокремлено такі труднощі викладання морської англійської мови, як низька зацікавленість курсантів / студентів, пов'язана з недостатнім рівнем усвідомлення, наскільки англійська мова за професійним спрямуванням важлива для їх подальшої роботи в інтернаціональних екіпажах торговельного флоту; мовленнєвий бар'єр; недостатній рівень обізнаності викладачів з педагогічною чи лінгвістичною освітою в морській та технічній галузях. Серед шляхів подолання подібних труднощів пропонується створити дружню та комфортну атмосферу на заняттях. Зазначається, що задля підвищення кваліфікації викладачів англійської мови за професійним спрямуванням в морській та технічній галузях буде доцільним проводити тренінги, семінари та стажування в англійськомовних країнах або в країнах, де навчання в морських вишах проводиться англійською мовою.

Дослідження призначене для викладацької аудиторії.

Ключові слова: комунікативний підхід, торговельний флот, англійська мова за професійним спрямуванням, лінгвістичний підхід.

Постановка проблеми. Сучасний український торговельний флот потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, тому вільне володіння англійською мовою є обов'язковим. Звичайно, необхідною умовою для абітурієнтів, які хочуть навчатися в морських академіях, є певний рівень підготовки з англійської мови. Відсутність базових знань з граматики та достатнього словникового запасу набагато ускладнює процес вивчення морської англійської мови за професійним спрямуванням. Виникає потреба розробки найкращої методики навчання іноземній мові, яка була б скерована на розвиток монологічного та діалогічного мовлення курсантів морських вишів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі викладання англійської мови за професійним спрямуванням присвячено багато праць. Серед головних тем, які цікавлять науковців, можна виокремити такі: пошук найкращих підходів

до викладання та вивчення морської англійської мови (Н. Демиденко, О. Стрелков, R. Ahmmed, T. Albayarak, R. Ziarati); вдосконалення методів викладання англійської мови за професійним спрямуванням в морських учбових закладах (J. Shen, H. Wang); формування нової системи оцінювання вмінь, знань та навичок майбутніх офіцерів торговельного флоту (T. Albayarak, R. Ziarati). Проте майже поза увагою дослідників залишається проблема визначення основних труднощів викладання англійської мови в морських вишах та пошук засобів їх вирішення.

Мета статті – проаналізувати лінгвістичний та комунікативний підходи до навчання англійської мови за професійним спрямуванням, підкреслити їх переваги та недоліки, знайти основні причини труднощів, які виникають в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням, та окреслити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука характеризується різноманіттям підходів до викладання англійської морської мови. Звичайно, це має свої переваги та недоліки. Серед останніх, на думку Н. Демиденко, можна виділити наступні [3, с. 249–250]:

1) відсутність консолідованих методичних вказівок;

2) відокремленість дослідників від багатьох національних шкіл і традицій;

3) відстороненість морської англійської від загальноанглійської практики та нехтування основним лінгвістичним принципом добросовістості, що має на меті навчити студентів комунікативному контексту життя;

4) недостатня розробка міждисциплінарної концепції, що передбачає контакти між викладачами мови та професіоналами з навігації та морської техніки.

У методиці викладання англійської мови для майбутніх офіцерів торговельного флоту є два основні підходи – лінгвістичний та комунікативний.

Лінгвістичний підхід, популярний здебільшого в країнах пострадянського простору, передбачає першочерговість лінгвістичного аналізу усних та письмових текстів, призначених для навчання морської англійської мови. Увага приділяється послідовному вивченню фонетики, граматики, лексики. Цей підхід зорієнтовано на викладачів, а курсантам відводиться пасивна роль, що призводить до послаблення уваги та інтересу з їх боку та робить заняття нудними та нецікавими.

Маючи свої переваги, цей підхід не відповідає сучасним умовам. По-перше, він потребує багато часу, а по-друге, молоді офіцери, які планують працювати в мультинаціональних екіпажах, повинні вміти спілкуватися англійською мовою не лише на робочому місті, але й у побуті. Саме тому лінгвістичний підхід, який навчає здебільшого працювати з документами, не може вважатися універсальним. Проте серед українських науковців і сьогодні є прихильники цього підходу.

Комунікативний підхід поширений в західноєвропейських країнах та в США. Його сутність полягає в розвитку комунікативних компетенцій. Цей підхід можливо застосовувати навіть на початковому ступені навчання англійській мові. Перевага його в тому, що, навіть тільки почавши вчити іноземну мову, курсанти впевнені у своїй здібності розмовляти нею. Активно спілкуючись англійською, без побоювань зробити помилки, курсанти розвивають свої комунікативні навички. Важливо пам'ятати, що комунікативний підхід не виключає вивчення граматики або фонетики. Проте, згідно з ІМО (STCW-78, 1995 та 2010), він базується на тому, що:

1) мова використовується як інструмент комунікації;

2) навчання зосереджене на курсанті;

3) англійська вивчається за допомогою англійської;

4) курсанти під час навчання залучені до процесу;

5) вправи відображують життєві ситуації [4, с. 96].

Перевагами вищезазначеного підходу можна вважати [6, с. 117]:

- одночасний розвиток базових мовленнєвих навичок;

- відсутність психологічного бар'єру між вчителем та учнями;

- різноманітність технік та форм навчання – мовленнєва гра, робота в групах та парах, різноманітні дискусії;

- формування в процесі навчання не лише мовленнєвих навичок, але й навичок мислення;

- вивчення мови через вивчення культури та навпаки.

Головний недолік комунікативного методу полягає в недостатньому рівні вивчення граматики. Справа в тому, що під час застосування цього методу аналітичний підхід, характерний для традиційної, так званої академічної, методології, заміщується синтетичним підходом, який є характерним для вивчення дітьми рідної мови.

Як бачимо, ані лінгвістичний, ані комунікативний методи не можуть вважатися універсальними. Тому вважаємо доцільним комбінувати обидва підходи, аби зробити навчання більш ефективним.

Викладачі морських академій стикаються з певними труднощами в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням. Можна виокремити декілька причин, коли викладання вищезазначеного предмету потребує додаткових зусиль з боку викладача:

1. Дуже низький рівень зацікавленості курсантів. Так, наприклад, майбутні механіки впевнені, що для роботи в машинному відділенні вільне володіння іноземною мовою не потрібно. Є точка зору, що майбутнім морякам (як судноводіям, так і механікам) не потрібно тренувати гарну вимову англійських звуків. Проте саме фонетичні помилки можуть призвести не лише до непорозумінь, але й до нещасних випадків (наприклад, некоректна вимова слів *sink* та *think*). Задача викладача – максимально мотивувати курсантів до навчання.

2. Побоювання деяких курсантів розмовляти англійською мовою на заняттях, зосередження на можливих помилках. Викладач повинен створити максимально комфортні умови в групі, надаючи кожному курсанту можливості вільно розмовляти іноземною мовою, не перебиваючи його на кожному слові з метою виправити помилки. Саме використання комунікативного підходу дозволяє добитися гарних результатів.

3. Курсанти, які мають достатньо високий рівень володіння англійською мовою, не розуміють доцільності вивчення слів та фраз, затверджених ІМО для вживання в морській галузі, не усвідомлюють неприпустимості заміщення їх синонімами з загальнонавчальної лексики у професійному спілкуванні. Між іншим, вивченню вузькопрофесійної лексики слід приділяти багато уваги. Наведемо приклад: дієслово *stem* у морській англійській мові означає купівлю нафти. Якщо це слово замінити будь-яким з синонімів – *buy, order, purchase, book* – співбесідник буде вважати, що йдеться про якийсь інший товар, а не про пальне.

Слід зазначити, що труднощі викладання англійської мови за професійним спрямуванням пов'язані не лише з відношенням курсантів / студентів до цієї дисципліни. Міжнародна конвенція про підготовку, сертифікацію моряків і несення вахти (STCW) наголошує на тому, що інструктори, наглядові органи та оцінювачі повинні мати відповідну кваліфікацію для окремих типів та рівнів навчання або оцінки компетентності моряків на борту чи на березі (Розділ A-I/6 "Qualifications of instructors, supervisors and assessors") [4]. Проте викладачі англійської мови в морських академіях – це загалом випускники педагогічних чи гуманітарних університетів. Зараз для отримання необхідних знань з морської англійської мови вони змушені опрацьовувати матеріал самостійно. Самоосвіта потребує безлічі часу, до того ж сучасна морська галузь швидко розвивається.

Намагаючись виконувати вищезначені вимоги Міжнародної конвенції, деякі автори навіть пропонують під час наймання викладачів англійської мови до роботи в морській академії надавати перевагу спеціалістам в морській галузі (наприклад, судноводінні) для викладання курсантам морської англійської мови над викладачами з лінгвістичною або педагогічною освітою, мотивуючи це тим, що майбутнім офіцерам торговельного флоту важливо не стільки мати певні знання з фонетики та граматики, скільки вміти використовувати фрази SMCP [5, с. 178]. Звісно, цей шлях не є доцільним, тому що майбутні офіцери повинні вміти писати, читати, говорити та сприймати іноземну мову на слух. Саме тому під час викладання англійської мови за професійним спрямуванням в морських академіях слід зосередитися не лише на розвитку комунікативних навичок, але й приділяти достатньо часу на вивчення фонетики, граматики та вузькопрофільної термінології.

Ще однією проблемою під час викладання англійської мови за професійним спрямуванням є недостатньо високий рівень обізнаності викладачів іноземної мови в технічних аспектах морської галузі. Співпраця між кафедрами технічних дисциплін та кафедрами гуманітарних дисциплін

може подолати труднощі, що виникають, та бути корисною для обох сторін. З одного боку, викладачі професійних дисциплін матимуть змогу підвищити свій рівень володіння англійською мовою, з іншого – викладачі англійської мови розширять спектр професійних знань. Формою такої співпраці може стати проведення інтегрованих занять.

Прикладом успішної співпраці морських інструкторів та викладачів англійської мови є розробка навчальної програми з вивчення стандартних морських комунікаційних фраз ІМО з застосуванням симулятора ходового містка в Королівській Норвезькій Морській Академії. В процесі рольової гри весь клас має змогу одночасно працювати на різних стимуляторах та тренуватися в спілкуванні морською англійською мовою.

Висновки і пропозиції. Для подолання труднощів викладання англійської мови за професійним спрямуванням, пов'язаних з недостатнім рівнем підготовки викладачів-гуманітаріїв в морській галузі, вважаємо доцільним проводити спеціальні тренінги, міжнародні семінари та стажування в англійськомовних країнах або в країнах, де навчання в морських вишах проводиться англійською мовою.

Список використаної літератури:

1. Ahmmed R. The approaches of teaching and learning maritime English: Some factors to consider. URL: <https://www.researchgate.net/publication/327890823>
2. Albayarak T., Ziarati R., Evaluation, assessment, and testing in maritime English: measuring Students' competence and performance (MarTEL-Maritime Test of English Language). URL: http://www.martel.pro/Researchers/Downloads/Measuring_students_competence_and_performance.pdf.
3. Demydenko N. Teaching maritime English: a linguistic approach / Journal of Shipping and Ocean Engineering. Інтернет ресурс: https://www.academia.edu/30948983/Teaching_Maritime_English_A_Linguistic_Approach?email_work_card=thumbnail.
4. International Maritime Organization. Інтернет ресурс: <http://www.imo.org/en/OurWork/HumanElement/TrainingCertification/Pages/>
5. Shen J., Wang H. On English teaching in maritime colleges. *English Language Teaching*. Vol. 4, № 2, June, 2011. Pp. 176–179.
6. Strelkov A. Teaching communicative approach-based English to MSU cadets / Asia-Pacific Journal of Marine Science&Education, Vol. 3, No. 1, 2013, pp. 113–123.
7. Stromquist N., Monkman K. Globalization and Education, Integration and Contestation Across Culture. Lanham : Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2000.

Kolmykova O. Difficulties of teaching the English language for specific purposes to the would-be officers of merchant fleet

The article is dedicated to the singling out of the main difficulties the lecturers of the Maritime Academies face in the process of teaching English for specific purposes.

There were analyzed the latest investigations of greatest interest to the researchers in the field of methodology. In the course of analysis there were found the main problems being highlighted in the works of scientists – formation of new knowledge and skills assessment system of the cadets/students of the Maritime Academies, improvement of the modes of teaching English for specific purposes in Maritime higher educational establishments, searching for the best approaches toward teaching and learning of the above-mentioned subject.

The aim of the article under consideration is to single out the difficulties of teaching marine English to the would-be officers of the merchant fleet and to outline the ways of their overcoming. Prominence is given to the two main approaches of teaching English for special purposes – linguistic and communicative. It is emphasized that the first approach is still popular mostly in the countries of the former USSR, while the second one is widely spread in the West-European countries and in the USA. The both methods have their advantages and drawbacks and only the combination of them can result in successful learning of marine English by the cadets/students of the maritime academies (communicative approach is better to use to develop dialogical speech – making up dialogues orally – and linguistic one is good to develop the monologue).

Among the difficulties which the English lecturers face in the process of teaching English for specific purposes the following have been singled out: low interest of cadets/students in learning foreign language resulting from not realizing its importance for their future work in international crews of merchant fleet; language barrier, cadets' fear of making mistakes while speaking; non-sufficient level of knowledge in the marine and technical fields of the lecturers with pedagogy and linguistic education. To overcome the problems, the lecturer has to motivate the cadets for learning English for special purposes, to create friendly and comfortable atmosphere at the lessons, to explain the necessity of learning phrases approved by the International Maritime Organization. It is noted that to improve the qualification level in the marine and technical fields of the lecturers teaching the English language for special purposes various trainings, seminars and international internships in English-speaking countries or in the countries where teaching in Maritime Academies is carried out in English are needed. The study is intended for the teaching audience.

Key words: *communicative approach, merchant fleet, English for special purposes, linguistic approach.*